

vijkama. Te pouke u ophođenju s muškarcima drže se Vinodolke i danas, pa nije rijedak slučaj da uslijed toga poneki hvalisavi muškarci ostaju izolirani od strane djevojaka» (str. 21).

Kao i svi prilozi hrvatske narodne poezije koji se bilježe još od XVI st. tako i ovi iz Bribira i njegove najbliže okolice u Hrvatskom primorju, zapisani u naše dane koje je njihov sakupljač nazvao jamborijama, ne objasnivši nam podrijetlo tog naziva, nose neke tipične stilske i stilsko-jezične oznake, od kojih je najupadljivija takva oznaka miješanje ikavskih, ekavskih i ijekavskih oblika u istoj pjesmi (v. »Bela vila grad gradila«). Svi Ježićevi zapisi lirske su karaktere. Među kazivačima ovih zapisa uvelike pretežu žene nad muškarcima kao što je to gotovo redovita pojava među Hrvatima kad se sakuplja lirska poezija. Što se tiče sadržaja ima u tim Ježićevim zapisima ljubavnih pjesama (»Alaj ću se kola naigrati«, »Oj divojko dušo moja«) mitoloških (»Bela vila grad gradila«, »Rosna, rosna košutice«, šaljivih (»Sinoć moma dovedena«, »Oj maleno po maleno«, »Hvalila se Hvalisava« itd.), vojničkih (»Milo gledam va ne vela vrata«) itd. I u ovoj rukoveti, kao i općenito u našoj lirskoj tradicionalnoj poeziji, najstaknutije mjesto zauzimaju romance i balade (»Izvir voda izvirala«, »Sinoć se je Kraljeviću«, »Primorčica konja jaše«, »Piju vino braća Terzijina« itd.). Među ovim pjesmama nalazi se nekoliko umotvora lokalnoga karaktera (Bribir grade, alaj si na bregu«, »Oj Bribiru, moje rosno cveće« itd.) pa, kao i u drugim našim krajevima, osim nekih izuzetaka (Konavle kraj Dubrovnika) ne predstavljaju osobito uspjele pjesničke realizacije. Najčešći metar u ovoj Ježićevoj rukoveti narodnih pjesama jest osmerac; shema 4+4 (u takvu je metru ispjevano nešto manje nego 30 priloga od 43 koliko ih je u svemu). Poslije toga metra najjače je zastupan deseterac; shema 4+6; pjesama u tom metru imade 11. Od tih pjesama motiv je jednoj (»Za gorun je mladahni Orlando«) oblikovan i osmeričkim stihom (»Anica se materi molila«).

Kad smo se već dodirnuli motiva koji je oblikovan jednom zgodom u osmercu, a drugom u desetercu, onda moramo istaknuti da nam je s te strane narodna poezija iz Hrvatskog primorja i u prošlosti znala prirediti takva prijatna iznenađenja. Prijatna utoliko što nam se na taj način pružala prilika da doznamo kako se pri obradbi pojedinih motiva, uz ime i prezime glavnog junaka, mijenja i metrička struktura u kojoj je takav motiv oblikovan, što još više bogati onako bogatu iznenađenjima svake ruke usmenu poeziju općenito.

Prilično rijedak osmerac (naravno u novije vrijeme), s metričkom shemom 3+2+3 zastupan je u ovoj Ježićevoj rukoveti samo s dva stiha jedne pjesme (»Paval je Paval Ančicu na pir zval«, koja — da uz put spomenem — s obzirom na metar nije najbolje ni zapisana, kao što uostalom nije ni pjesma »Sam se Ivo, sam se Ivo«. Neki nepravilni stihovi pojedinoga priloga (npr. 8. stih u baladi »Piju vino braća Terzijina« str. 46) pokazuju da se objavljuje, odnosno zapisivač, znao suzdržati od toga da intervenira tamo gdje bi inače pravilnost stiha od njega kao učena čovjeka to zahtijevala, što je svakako za pohvalu jer smo tako barem sigurni da nam se pred očima nalaze pouzdani tekstovi koji nisu bili dotjerivani sad zbog ovog sad zbog onog razloga, kao što je to znatan broj njih u prošlosti — a ponekad i u sadašnjosti — znao biti.

Još bismo nešto prigovorili Ježiću, a to je što se pri davanju naslova svojim zapisima nije držao nekog usvojenog principa, nego je jednom zapisu metao kao naslov početni stih, a drugom umjesto početnog stiha ono što je sam prema sadržaju odredio da tome zapisu bude naslov (pogledaj za prvi primjer pjesmu »Poziv u kolo« str. 28, a za drugi pjesmu »Alaj ću se kola naigrati«, str. 29). Svakako bi bilo bolje da se držao prvog načina, a za drugi ukoliko ga nije mogao mimoći da nam je dao neko objašnjenje. Isto bi tako bilo prikladnije da je svaku pjesmu označio brojkom.

Rukovet folklornih pjesama zapisanih u Bribiru i njegovoj najbližoj okolici ima vrlo uspješnih ostvarenja među kojima jedno od prvih mjesta zauzima i već spomenuta romanca »Sinoć se je Kraljeviću« s ovim tako fino intoniranim početkom:

Sinoć se je Kraljeviću
pod večerom nasmijao.
Pitala ga stara majka:
»Čemu si se, dite moje,
sinoć kasno nasmijao,
sinoć kasno pod večerom?«

Neke pjesme u ovoj rukoveti, kao npr. »Hvalila se Hvalisava« i »Ajde sele da selimo« nisu potpuno zapisane ili zbog toga što ih kazivači nisu znali do kraja ili zbog toga što u tim pjesmama ima laskavnih stihova koje Ježić možda nije htio donositi pred svoje čitače.

I baš zbog toga ćemo mi Ježićevu zapisu »Ajde sele da selimo« dodati jednu inačicu koju je autor ovoga prikaza god. 1956. zabilježio u Jezerima na otoku Murteru (rkp. INU br. 222) ne bi li na taj način barem donekle popunili ono što je u Ježićevu zapisu zaboravljeno ili ispušteno:

»Selo seli mlado momče,
di ćemo ga naseliti?«
»Među cći divojačke!«
»Tot ne more selo biti!
Selo seli mlado momče,
di ćemo ga naseliti?«
»Među ruke divojačke!«
»Tot ne more selo biti!
Selo seli mlado momče,
di ćemo ga naseliti?«
»Među dojke divojačke!«
»Tot ne more selo biti!
Selo seli mlado momče,
di ćemo ga naseliti?«
»Među noge divojačke!«
»Tote more selo biti;
tote gora, tote voda,
tote bunar vode ladne,
tote njiva za oranje.«

Ova Ježićeva rukovet narodnih pjesama objavljena je u povodu XI kongresa Saveza folklorista Jugoslavije u Novom Vinodolskom.

Uz Stanka Vraza, Antuna Mažuranića, Frana Mikuličića i Stjepana Mažuranića sada se je, eto, i Davorin Ježić uvrstio među zaslužne sakupljače folklorne poezije Hrvatskog primorja, onoga primorja kojega je i senjski biskup i rodoljub Mirko Ožegović sakupljao narodne pjesme i slao ih u Beč Vuku Stefanoviću Karadžiću, jednom od slavjenika uz Ivana Mažuranića na ovogodišnjem kongresu folklorista, održanom u tom kraju.

Olinko Delorko

MIROSLAV PANTIĆ, NARODNE PESME U ZAPISIMA XV—XVIII VEKA.
Antologija. Prosveta, Beograd 1964.

Baš na samom izmaku god. 1964. pojavila se u Beogradu ova vrlo zanimljiva antologija naših tradicionalnih pjesama pod naslovom »Narodne pesme u zapisima XV—XVIII veka«.

Izvršna je bila ideja da se priredi izbor naših narodnih pjesama koje su ili objavljene ili zapisane u tom prilično dugom razdoblju. Tih zapisa, što uklopljenih u pojedina djela starih hrvatskih pisaca (Hektorović, Baraković, Kačić, Reljković), što sačuvanih u rukopisima sad ovoga sad onoga njihova ljubitelja (N. Ranjina, P. Zrinski, D. Matijašević, J. Betondić, D. Ferić), ima znatan broj, koji postaje još veći kad mu se pridodaju i zapisi ljudi kojih nam je ime i prezime nepoznato, bili oni naši ili stranci (tako npr. i onaj nepoznat Nijemac čiji je rukopis slučajno pronađen u Erlangenu). Da neki od tih zapisa mnogo manje objavljenih u tom razdoblju nego u toku druge polovice XIX ili u prvoj polovici XX st. predstavljaju i prvorazredna umjetnička ostvarenja, znali su pojedini njihovi poznavatelji, samo je »prodor« tih starih

pjesama u gotovo posvećeni prostor za druge zapise — no svakako mlade od njih — pojedinih čitanaka i hrestomatija bio često rijedak i slučaj. Stvari su se znatno popravile u tom pogledu posljednjih tridesetak godina: kad se s ponekom od tih starih pjesama sve češće ipak susrećemo i na stranama nekih publikacija antologijskog značaja, ali još uvijek ne onoliko koliko bi trebalo.

Najveći dio ove antologije pripada Dalmatincima zapisivačima ili ako već ne potpuno njima a ono strancima koji su bilježili naše narodne pjesme također na području Dalmacije (npr. Fortis). I broj je sakupljača Dalmatinaca kao i njihovih zapisa tako velik, da bez njih ova knjiga ne bi uopće mogla biti objavljena. To posebno naglašavamo i zato što i terenska ispitivanja Dalmacije vršena u naše dane, ispitivanja neobično bogata i brojem i umjetničkom vrsnošću pjesničkih zapisa, pokazuju i u času nesumnjiva nestajanja toga blaga u toj pokrajini — kao uostalom i u svima drugim našim pokrajinama — posebno veliku ulogu koju je Dalmacija imala ne samo u hrvatskoj pisanoj književnosti nego i u onoj usmenoi. A kad uz to znamo da je ta usmena bila dobrim dijelom i bogat humus onoj našoj pisanoj, onda nam neće biti teško i utjecaj umjetne književnosti sa susjednoga Apeninskog poluotoka na našu književnost, također umjetnu, svesti na puno stvarniju pa prema tome i manju mjeru.

Pantićeva antologija broji otprilike 104 narodne pjesme. Pišemo otprilike zato što su neke od tih pjesama podijeljene na više drugih pjesama kojih diobu mi ne možemo prihvatiti, pa tako npr. ni diobu pjesme koju je P. Hektorović zapisao u XVI st. a započinje stihom »Naš gospodin poljem jizdi«. Ona je i danas u nas, uz još neke, poslije velikog zanosa za lirске radove Španjolca F. G. Lorke, toliko i poznata i cijenjena.

Većina pjesama u ovoj antologiji, osim onoga malog broja nekih koje su zapisane djelomično u Vojvodini, a djelomično u Srijemu pod sam kraj XVIII i na početku XIX st., nose tipične stilsko-jezične osobine narodne poezije hrvatskih krajeva, među kojima se ističe miješanje ikavskih, ijekavskih i ekavskih oblika u istoj pjesmi.

Izbor pjesama u antologiji o kojoj pišemo Pantić je popratio predgovorom u kojem nam se među ostalim odaje kao protančan tragalac za onim što je posebno lijepo u našoj narodnoj poeziji. Evo jednog takva dijela: »Kad se pažljivo i izoštranim sluhom pođe po tim starim zapisima od pesme do pesme i od stihova do stihova, od slike do slike i od zvuka do zvuka« posao postaje uzbudljiv kao lov koji nas svaki čas iznenađuje neočekivanim ishodom. Koliko se puta pritom u tim stihovima otkriju stari i davnašnji motivi, koji su potom, živeći u jedno vreme sasvim novo i u nekoj sredini sasvim drugoj, imali najrazličitiji sudbinu: jedni su iznova zablistali nekadašnjim sjajem, drugi su se transformisali vidno, dok su se napokon treći sasvim pretočili u nešto što je tek daleka i jedva uhvatljiva sen onoga što je bilo na početku« (str. 12). Sa stručnošću, senzibilitetom i predanošću kakva je Pantićeva za ovu vrstu posla, ne čudimo se što je on, vidjevši i pomnivo pročitavši pjesme »Junak i djevojka« (str. 106—107), »Trudan junak i djevojka« (str. 160), »Ljubljena i neljubljena divojka« (str. 106—107) i još neke, inače dosad poznate samo najužem krugu stručnjaka, te iste pjesme izabrao i na taj način širem čitalačkom općinstvu omogućio da se na stranama njegove antologije naslađuje njihovom ljepotom.

Dodamo li ovim pjesmama bugarštice »Smrt despota Vuka« (str. 61—64), »Kad je Marko Kraljević poljubio vjericu, a ona ga nije poznala« (str. 115—117), »Kako se Nikola Radanović odvrkao od svoga gospodara« (str. 125—127), kao i one pjesme koje je Pantić unio u svoju antologiju, a već se dulje vrijeme cijene i preštampavaju (»Radoslav Siverinac i Vlatko, udinski vojvoda«, »Naš gospodin poljem jizdi«, »A ti divojko šegljiva«, »Majka Margarita«, »Popivka od Svilojevića«, »Junakova smrt« itd.), onda nas posebno iznenađuju njegove riječi u predgovoru: »To pribiranje (tj. Pantićevo odabiranje pjesama da uredi antologiju koja je predmet ovog prikaza, primjedba O. Del.), prema tome, nisu nadahnjivale polemičke namere, niti ga je vodila želja da se pomoću ovako sakupljenih zapisa *rastače i kruni* (podertao O. Del.), pa čak ni da se na jedan drugi način postavlja, vrednost i značaj Vukovog dela, neprocenljivo vrednog i značajnog, kraj svega. Ali u njemu je bilo (tj. u tom pribiranju, primjedba O. Del.), težnje — i ona će se na ovim stranicama primećivati takođe — da podseti na Vukove prethodnike u poslu na kome je zasnovano toliko mnogo njegove slave...« (v. str. 7—8). Mi nikako ne mislimo da bi ovaj Pantićev izbor mogao bilo

u kojem pogledu da »rastače i kruni« Vukovo djelo, a najmanje onaj njegov dio koji mu je srodan (tu mislimo na zapise s istim ili približno sličnim motivom), ali će svakako koristiti da se shvati i još bolje ocijeni rad i drugih sakupljača, a u prvom redu onih iz Dalmacije kojih je i broj i opseg sakupljene građe velik i značajan (A. i M. Alačević, Tommaseo, Pavlinović, M. Ostojić, Glavić, Ljubić, Lucić-Bervaldi, Čuka i još neki). A da i ne govorimo o tome kako će ovi zapisi pomoći da se bolje shvati i ocijeni i ona folklorna pjesnička građa koja se i danas sakuplja, a samo jednim dijelom, i to znatno manjim, i objavljuje. Uostalom, slično je i s građom prije navedenih sakupljača koje je građe samo manji dio objavljen u pojedinim svescima Matičina štampanog zbornika, a ostali, mnogo veći, još do današnjega dana čeka svog objavljivača, odnosno izdavača.

Ovaj nam je Pantićev izbor pokazao, među ostalim, i kako neke pjesme koje su zapisane u XIX st. i za koje smo mislili da nemaju nego jednu do dvije varijante, ipak nisu ostale tako same. Tako smo doznali i da izvrsna mitološka pjesma »Daničin dar« s otoka Hvara, koja se nalazi u rukopisnoj zbirci M. Pavlinovića, a prvi je put bila publicirana pod br. 327 u VII svesku Matičinih »Hrvatskih narodnih pjesama« ima srodan zapis nekoga nepoznatog Peraštanina iz XVII st. što ga sad u svojoj antologiji Pantić objavljuje pod naslovom »Patrun Nikola« (str. 108). Zanimljivo je da i u toku dva stoljeća nije izmijenila svoj metar, tj. osmerac (shema 2+2+3).

Evo početka peraške varijante:

Koje je drijevce sred mora,
u njem je patrun Nikola,
na njem je tanka košulja...

A evo hvarske:

Jidriilo drivo niz more,
u njemu Pere vojvoda,
na Peri tanka košulja...

Promijenilo se, dakako samo ime glavnog junaka tj. od N.kole postao je Pero, a to je također veoma čest slučaj u našoj tradicionalnoj poeziji (naravno ukoliko usvojimo mišljenje da je peraška varijanta samo zato što je prije zapisana i stvarno starija od hvarske).

U povodu ove letimične uporedbe mislimo da bi ova uspjela Pantićeva antologija bila mnogo dobila da je on barem poneku od unesenih pjesama povezao s kojom njezinom inačicom i ne samo iz Vuška. Nema, naime, zabavnijeg pričanja za pasioniranog proučavatelja folklorne poezije — a takav je očito i Pantić — od onoga što nam ga zna upriličiti stanoviti broj varijanata zauzet istim motivom.

A zatim imade u antologiji »Narodne pesme u zapisima XV—XVIII veka« i takvih umotvora koje je urednik izvukao iz tekstova starih hrvatskih pisaca pa na stranama svoga izbora prepustio da djeluju na čitaoce svojom tako osamostaljenom sugestivnošću (v. za primjer pjesmu »Dragi pa dragi«, str. 29 i »Djevojka hoće mlada hrabra«, str. 33). Ali kada je tako bio siguran pri izboru pjesama uz koje nije bilo naznake da su tradicionalne, onim analogije s usmenim pjesmama takva žanra, onda nije trebao gubiti hrabrosti ni pred nekim pjesmama koje se nalaze među djelima F. K. Frankopana, a koje su također po svoj prilici narodne. Dok ovo pišemo mislimo na dvije pjesme od kojih prva počinje stihom »Jur mi sunce na zapadu biše«, a druga »Prija zore junak se skočio«. A bilo bi se možda nešto našlo iz tog razdoblja i među našim kajkavcima.

Uz predgovor, Pantić je svoj izbor popratio i kraćim ili duljim bilješkama o zapisivačima pojedinih pjesama ili, ako nije znao tko su oni, onda o rukopisima iz kojih je uzimao zapise. I na kraju same knjige nalaze se podaci o sakupljačima ili objavljivačima tih pjesama. Antologija je, pored toga, ukrašena portretima pojedinih zapisivača, naslovnim, stranama djela u kojima se nalaze takvi zapisi publicirani, snimcima pojedinih strana iz takvih djela, kao i nekim ilustracijama uzetim iz njih. Na ovu antologiju možda ćemo se osvrnuti još jednom prilikom ako nam to vrijeme bude dopustilo.

Olinko Delorko